

ISSN 2224-8609

ВІСНИК

**ВОЛИНСЬКОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

№ 21

2018

Голова редакційної колегії:

Оксанич О.

д.е.н., професор, Волинський інститут економіки та менеджменту.

Заступник голови редакційної колегії:

Горбовий А.

д.т.н., професор, академік Академії економічних наук України та Інженерної академії України, Волинський інститут економіки та менеджменту.

Члени редакційної колегії:

Халецька А.

д.н.держ.упр., професор, академік Академії економічних наук України, Університет державної фіскальної служби України;

Реслер М.

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Мукачівського державного університету, академік Академії економічних наук України;

Липчук В.

д.е.н., професор, академік Академії наук вищої освіти України, член-кореспондент Національної академії аграрних наук України, завідувач кафедри статистики та аналізу, директор навчально-наукового інституту економіки АПК Львівського національного аграрного університету;

Гарасим П.

д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, факультет управління фінансами та бізнесу, Львівський національний університет імені Івана Франка;

Ярош П.

доктор, проректор зі стратегічного розвитку, Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku (м. Пшеворськ, Республіка Польща);

Цібакова В.

доктор, професор, ректор, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave (м. Братислава, Словачька Республіка);

Вічіч С.

доктор, ректор, Висока Хотелийерська школа (м. Белград, Республіка Сербія);

Штефко Р.

доктор, професор, декан факультету менеджменту, Prešovská univerzita v Prešove (м. Прешов, Словачька Республіка);

Іллієв І.

д.ю.н., професор, ректор, Частен професіонален колеж «Света София» (м. Септември, Республіка Болгарія);

Магда Р.

доктор, інститут економіки, методології та інформатики, Károly Róbert College (м. Дьєндьеш, Угорщина);

Чєнчяла Ю.

доктор, ректор, Vysoká škola podnikání (м. Острава, Чеська Республіка);

Любас Б.

доктор, професор, ректор, Nadbužanška Szkoła Wyższa im. Marka J. Karpia (м. Семятиче, Республіка Польща);

Гайда В.

доктор, професор, ректор, Warszawska Szkoła Zarządzania (м. Варшава, Республіка Польща);

Спулбер Д.

доктор, дослідник кафедри соціальних та політичних наук, Università degli Studi di Genova (м. Генуя, Італія).

Відповідальний секретар:

Степанюк О.

к.т.н., доцент кафедри менеджменту організацій та зовнішньоекономічної діяльності, академік Академії економічних наук України, перший проректор Волинського інституту економіки та менеджменту.

Комп'ютерна верстка:

Горбач В.

викладач Волинського інституту економіки та менеджменту.

Збірник зареєстрований

Міністерством юстиції України 26.05.2011

Засновник збірника

Волинський інститут економіки та менеджменту

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ №18123-6923Р

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України

(економічні науки) на підставі наказу МОН України від 26.05.2014 р. № 462

Видавець:

Волинський інститут економіки та менеджменту

Адреса:

вул. Електроапаратна, 3, м. Луцьк, 43020

тел./факс.: (0332) 78-98-33

e-mail: visnyk.viem@ukr.net

Рекомендовано до друку Вченою радою Волинського інституту економіки та менеджменту

(протокол № 9 від 31 травня 2018 р.)

Опубліковані матеріали відображають точку зору авторів, яка може не збігатись з позицією редколегії збірника. Автори несуть відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності інших осіб.

ЗМІСТ

Андрущенко Д. І. ПРОДАЖУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ КОРПОРАТИВНИМ КЛІЄНТАМ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА АНАЛІЗ.....	8
Бердар М. М. ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ТА ПРИКЛАДНИХ ПІДХОДІВ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВOSTІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	14
Бобрівець В. В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ БЛАГОДІЙНОСТІ	26
Борейко В. І. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	34
Буняк Н. М., Ковальчук О. В. УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ЗМІНАМИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	40
Варламова М. Л., Дем'янова Ю. О. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	47
Василик А. В., Гасан В. В. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ПРАЦІ.....	54
Васильченко М. І., Марьєнкова В. С. ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГУ ІННОВАЦІЙ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА.....	65
Вишневська О. А., Максющенко М. О. АНАЛІЗ ЗМІСТУ ТА НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СИСТЕМИ РОЗДРІБНОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	73
Вознюк Т. К., Ясько Т. Ю. ОБГРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	80
Гаврильченко О. В. УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ЇХ ПРІОРИТЕТНОСТІ ТА ВИЯВЛЕННЯ КРИТИЧНИХ ІНЦИДЕНТІВ	89
Данкеєва О. М. СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ МЕРЧАНДАЙЗИНГОМ У РОЗДРІБНИХ МЕРЕЖАХ	98

Дибчук Л. В., Паночишин Ю. М.

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В СИСТЕМІ
МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ 106

Зварич О. І.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ..... 111

Зеленський К. В., Зеленська Т. А., Палагута М. І.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСОБИ ЯК ОСНОВНОГО
ЧИННИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ПІДПРИЄМСТВА 122

Зось-Кіор М. В.

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
КОНДРАТЮКА 131

Коваленко В. В.

ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ
ПІДПРИЄМСТВА..... 140

Коверза В. С.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ..... 147

Кудрявська Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІЙ І ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ
ПОСЕРЕДНИКІВ 153

Ліба Н. С.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦЕНТРІВ РОЗВИТКУ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА
ДИНАМІКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО
КОМПЛЕКСУ 165

Мазур Н. А.

МАЛІ ТОРГОВЕЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 171

Мальцев Е. А.

ВИКОРИСТАННЯ СУПЕРПОЗИЦІЇ МЕРЕЖ ДЛЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО
МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙ 181

Матвійчук Л. Ю.

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ФОРМУВАННЯ ЛАНЦЮГІВ
ПОСТАЧАННЯ В РЕГІОНІ..... 187

Однорог М. А.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ АГРАРНОЇ СФЕРИ:
ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ 195

Омельчук Л. В.

ОЦІНКА ЗАГРОЗ ТА РИЗИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕЦІ СТРАХОВИХ
КОМПАНІЙ..... 201

Оцабрик І. І.

ВИТРАТИ НА ОБОРОНУ ТА ДЕРЖАВНЕ ОБОРОННЕ ЗАМОВЛЕННЯ: УКРАЇНА У СВІТІ 208

Панасюк В. М.

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ 213

Пандас А. В., Роменік О. І.

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ МАРКЕТИНГУ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА 220

Приймак Н. С.

РОЗРОБКА ГНУЧКОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ 226

Ревак І. О.

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКИ ЯК ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ 232

Резнік Н. П.

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ..... 241

Рилєєв С. В., Столяр Л. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ НА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ 248

Савіна С. С.

МАРКЕТИНГОВА АНАЛІТИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 257

Скрипник М. Є., Рилєєв С. В.

ВПЛИВ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ПІДПРИЄМСТВА 263

Скупейко В. В.

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ..... 270

Стадник М. В.

АДМІНІСТРУВАННЯ ПІЛЬГ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: ОБЛІКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 279

Сяська О. В.

ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВКГ 287

Татаріна Т. В., Андрущенко В. І.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПРОВЕДЕННЯ АНДЕРАЙТИНГУ У ФАКУЛЬТАТИВНОМУ ПЕРЕСТРАХУВАННІ..... 296

Шалієвська Л. І.

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДІВ У СИСТЕМІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ 306

Шостак Л. В., Мацюк І. І.

ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ..... 312

Юрій С. М.

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ..... 318

Ярова Ю. М.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ..... 326

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15>

УДК 338.465.4

Сяська О. В., к.е.н., доцент
Рівненський державний гуманітарний університет

ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВКГ

У статті проаналізовано вплив на діяльність підприємств ВКГ України економічного регулювання в напрямках: державного регулювання, енергозбереження та раціонального водокористування. Визначено основні проблеми та запропоновано шляхи удосконалення економічного регулювання діяльності водоканалів в сучасних умовах.

Ключові слова: водопровідно-каналізаційне господарство, економічне регулювання, державне регулювання, енергозбереження, втрати води, аварійні мережі, раціональне водокористування.

In the article analyzes the impact of economic regulation on the activities of water supply and sewerage enterprises of Ukraine in the areas of: state regulation, energy conservation and rational water use. The main problems are identified and ways of improving the economic regulation of water utilities in modern conditions are suggested.

Key words: water supply and sewerage economy, economic regulation, state regulation, energy saving, water losses, emergency networks, rational water use.

В статье проанализировано влияние на деятельность предприятий ВКХ Украины экономического регулирования в направлениях: государственного регулирования, энергосбережения и рационального водопользования. Определены основные проблемы и предложены пути совершенствования экономического регулирования деятельности водоканалов в современных условиях.

Ключевые слова: водопроводно-канализационное хозяйство, экономическое регулирование, государственное регулирование, энергосбережение, потери воды, аварийные сети, рациональное водопользование.

Вступ. Сьогодні водопровідно-каналізаційне господарство (ВКГ) залишається однією із самих слабких ланок в економіці країни і є одним з основних осередків соціальної напруги. Головна причина такого стану полягає в тому, що галузь безнадійно відстала у впровадженні ринкових відносин, енергоощадних технологій та в оновленні основних фондів. Тому пріоритетним напрямком в соціально-економічному розвитку України повинно стати економічне регулювання діяльності підприємств водопровідно-каналізаційного господарства для забезпечення їх ефективного функціонування.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями розвитку водопровідно-каналізаційного господарства займалися Агаджанов Г.К., Димченко О.В., Качала Т.М., Сташук В.А., Хвесик М.А. та ін. Разом з тим, незважаючи на посилену

увагу науковців до проблем водопровідно-каналізаційного господарства, недостатньо повно досліджені питання економічного регулювання його діяльності. На сьогодні не розроблено універсальних підходів до підвищення ефективності функціонування підприємств ВКГ.

Методика досліджень. У процесі дослідження використовувались методи аналізу і синтезу, системного підходу, порівняльно-критичного аналізу та інші методи залежно від того чи іншого аспекту проблеми, що розглядається.

Постановка завдання. Економічне регулювання діяльності підприємств водопровідно-каналізаційного господарства будемо досліджувати у трьох напрямках: державне регулювання, регулювання у напрямку енергозбереження, регулювання у напрямку раціонального водокористування.

Результати досліджень. Державне регулювання діяльності підприємств ВКГ у сфері централізованого водопостачання. Державне регулювання, моніторинг та контроль за діяльністю підприємств водопровідно-каналізаційного господарства з 2016 р. виконує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП). Ця комісія, відповідно до покладених на неї завдань та згідно з законами України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», здійснює державне регулювання шляхом збалансування інтересів підприємств ВКГ з інтересами суспільства та споживачів, встановлює тарифи на послуги водопостачання та водовідведення, переглядає та затверджує тарифи, затверджує індивідуальні технологічні нормативи використання питної води, схвалює інвестиційні програми для водоканалів, ліцензування діяльності яких здійснюється НКРЕКП.

Сьогодні, при встановленні тарифів на послуги водопостачання і водовідведення, враховується сума компенсацій окремих витрат минулого звітного періоду та індекс інфляції. Такий підхід дав змогу НКРЕКП досягнути цінового регулювання сфери ВКГ, що дозволило:

1. Зменшити навантаження на Державний бюджет України шляхом скасування субвенції на погашення заборгованості з «різниці в тарифах». В разі виникнення у підприємства ВКГ різниці між плановою та фактичною собівартістю послуг, ця різниця компенсується включенням відповідної суми до витрат наступного планового періоду за умови, що вона виникла внаслідок зростання розміру мінімальної заробітної плати, ставок податків і рентних платежів, закупівельної ціни на енергоносії тощо.

2. Забезпечити умови для стабілізації фінансово-економічного стану водоканалів шляхом врахування при встановленні тарифів необхідних обсягів обігових коштів для запобігання накопиченню кредиторської заборгованості та забезпечення спроможності підприємства ВКГ до вчасних розрахунків з енергопостачальниками тощо. З цією метою тарифи щорічно переглядаються.

3. Мотивувати водоканали до проведення робіт з відновлення основних фондів для зменшення понаднормативних втрат і витрат води, а також

цільового використання коштів у відповідності до затверджених НКРЕКП інвестиційних програм.

На наш погляд, недоліком у державному регулюванні діяльності підприємств ВКГ у сфері централізованого водопостачання є те, що в Постанові НКРЕКП №302 від 10.03.2016 р. «Про затвердження Порядку формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення» не розкритий механізм включення або вилучення з собівартості послуг водопостачання рентної плати за спеціальне використання води за перевищення нормативного рівня індивідуальних технологічних нормативів використання питної води (ІТНВПВ), який затверджується НКРЕКП.

Регулювання діяльності підприємств ВКГ у напрямку енергозбереження. Аналіз результатів діяльності базових ВКГ України в 2017 р. показав, що витрати на електроенергію та заробітну плату є найбільш вагомими складовими витрат у собівартості послуг водопостачання (табл. 1) і суттєво впливають на розмір тарифу. Отже, великим резервом для покращання діяльності підприємств ВКГ є проведення ефективної енергозберігаючої політики, спрямованої на зменшення витрат енергоносіїв, зниження енергоємності продукції та послуг, як наслідок, зниження їх вартості. Тут зразком можуть служити КП „Черкасиводоканал”, КП „Дніпроводоканал” та КП „Івано-Франківськводокотехпром”, у яких питома вага плати за споживання електроенергії в собівартості послуг водопостачання у 2017 р. складала менше 20 %. Серед аналізованих підприємств це найкращі показники в галузі енергозбереження.

З таблиці видно, що в 2017 р. середньозважені показники витрат на електроенергію та заробітну плату по Україні в сумі складають 61%. По базовим водоканалам найбільші питомі витрати на електроенергію (більше 40%) в структурі собівартості послуг водопостачання зафіксовані на водоканалах Харкова, Ужгорода та Чернівців; найменші (менше 20%) – на водоканалах Черкас, Дніпра та Івано-Франківська. Найбільші питомі витрати на заробітну плату (близько 40%) спостерігались на підприємствах ВКГ Запоріжжя і Луцька; найменші (близько 20%) – у Вінниці і Львові.

Оскільки розмір заробітної плати безпосередньо залежить від рівня мінімальної заробітної плати, то водоканали не можуть вплинути на цей показник. На відміну від заробітної плати, витрати на електроенергію підприємства ВКГ можуть зменшити шляхом впровадження енергоефективних заходів, що дозволить знизити собівартість послуг водопостачання.

В роботі [1] доведено, що зміна показників будь-якої із статей витрат собівартості послуг водопостачання призводить до зміни собівартості за лінійним законом, тому зміна питомої ваги витрат на електроенергію з рівня $m\%$ до рівня $m_1\%$ призведе до зміни собівартості послуг водопостачання C на

$$\text{величину } \Delta C = \frac{m_1 - m}{100} C.$$

Таблиця 1.

Питома вага витрат на електроенергію і заробітну плату в структурі собівартості послуг водопостачання на базових підприємствах ВКГ України за результатами їх діяльності у 2017 р.

Базове підприємство	Повна собівартість, грн./м ³	Витрати на електроенергію		Витрати на зар. плату	
		грн./м ³	%	грн./м ³	%
КП „Вінницяоблводоканал”	6,778	1,8013	26,58	1,5573	22,98
КП „Луцькводоканал”	4,9764	1,4613	29,36	1,9016	38,21
КП „Дніпроводоканал”	6,4518	1,1327	17,56	1,6903	26,20
КП „Житомирводоканал”	5,8734	1,5806	26,91	1,6272	27,70
КП „ВУВКГ м. Ужгорода”	10,8161	4,6917	43,38	3,5931	33,22
КП „Водоканал”, м. Запоріжжя	6,781	1,5924	23,48	2,726	40,20
КП „Ів.-Франк.водокотехпром”	5,8567	1,0488	17,91	2,0577	35,13
ОКВП „Дніпро-Кіровоград”	10,8776	3,1846	29,28	3,8051	34,98
МКП „Львівводоканал”	5,8674	2,3368	39,83	1,3816	23,55
МКП „Миколаївводоканал”	6,7308	2,3622	35,10	2,0711	30,77
„Інфоксводоканал”, м. Одеса	7,1621	1,9555	27,30	1,9209	26,82
КП „Полтававодоканал”	8,5012	3,1104	36,59	2,4516	28,84
КП ВКГ „Рівнеоблводоканал”	7,8945	2,4753	31,35	2,6364	33,40
КП „Міськводоканал”, м. Суми	6,3807	2,4886	39,00	1,7575	27,54
КП „Тернопільводоканал”	4,2419	1,6926	39,90	1,3031	30,72
КП „Харківводоканал”	8,1811	3,6238	44,29	2,8511	34,85
МКП „ВУВКГ м. Херсона”	6,7635	2,558	37,82	2,4265	35,88
МКП „Хмельницькводоканал”	5,983	1,262	21,09	2,131	35,62
КП „Черкасиводоканал”	5,2986	0,8419	15,89	1,5753	29,73
КП „Чернівцівводоканал”	7,5192	3,2615	43,38	2,2604	30,06
КП „Чернігівводоканал”	6,1133	1,4543	23,79	1,7616	28,82
ПАТ „Київводоканал”	6,088	1,3133	21,57	1,865	30,63
Середньозважені показники	6,7997	2,0485	30,13	2,1039	30,94

Джерело: розраховано автором на основі даних НКРЕКП [2].

Проблема енергозбереження для водопровідно-каналізаційних підприємств має ще інший аспект. Оскільки вартість електроенергії входить в собівартість послуг водопостачання і повністю сплачується водоспоживачами, тому зменшення витрат електроенергії для водоканалів не є нагальним. Це означає, що діяльність водоканалів у сфері енергозбереження повинна знаходитися під постійним контролем місцевих органів влади. Такий контроль можна забезпечити шляхом порівняння темпів зростання фактичних річних витрат на електроенергію з темпами зростання її тарифу.

Для прикладу візьмемо РОВКП ВКГ „Рівнеоблводоканал” і проаналізуємо результати його діяльності за 2015 – 2017 рр. у напрямку енергозбереження. З цією метою у табл. 2 розраховані середньорічні тарифи на електроенергію, яку купувало підприємство, та витрати електроенергії на реалізацію 1 м³ води. Щорічна динаміка змін цих величин впродовж 2015 – 2017 рр. оцінювалась за допомогою коефіцієнтів $K_{i,j}^E$ та $\mu_{i,j}^E$.

Оцінка ефективності діяльності РОВКП ВКГ „Рівнеоблводоканал” в напрямку енергозбереження у 2015 – 2017 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Середньорічний тариф на електроенергію (без ПДВ) II клас, грн.	1,443	1,755	1,997
Витрати на електроенергію, грн./м ³	1,85	2,545	2,475
Коефіцієнти	15-16	16-17	15-17
$K_{i,j}^E$	1,22	1,14	1,38
$\mu_{i,j}^E$	1,38	0,97	1,34
$\alpha_{i,j}^E$	1,13	0,85	0,97

Коефіцієнти μ_{15-16} , K_{15-16} виражають відношення значень показників 2016 р. до значень 2015 р.;... μ_{15-17} , K_{15-17} – відношення значень 2017 р. до 2015 р.

Порівняльний аналіз коефіцієнтів $K_{i,j}^E$ ($i = \overline{15,16}$, $j = \overline{16,17}$) з відповідними коефіцієнтами $\mu_{i,j}^E$ за допомогою співвідношень $\frac{\mu_{i,j}^E}{K_{i,j}^E} = \alpha_{i,j}^E$ дозволить оцінити діяльність підприємства стосовно впровадження енергозберігаючих технологій.

Якщо $\alpha_{i,j}^E < 1$, то темпи зростання фактичних річних витрат на електроенергію нижчі від темпів зростання її тарифу, тобто підприємство проводить заходи з економії використання електроенергії, а умова $\alpha_{i,j}^E > 1$ свідчить про те, що ці заходи є недостатніми, або взагалі не проводяться.

З табл. 2 видно, що з 2017 р. на РОВКП ВКГ „Рівнеоблводоканал” почали впроваджувати певні заходи зі зменшення витрат електроенергії, оскільки $\alpha_{16-17}^E < 1$ і $\alpha_{15-17}^E < 1$. Цю методику можна використовувати для оцінки діяльності будь-якого підприємства ВКГ в напрямку енергозбереження.

Проведене дослідження показало, що в умовах стрімкого зростання цін на енергоносії розробка й запровадження енергоощадних технологій повинні стати одним з пріоритетних напрямків роботи водопровідно-каналізаційних підприємств. Підвищення енергоефективності при заборі, виробництві та транспортуванні води вимагає чіткого визначення конкретних цілей та методів їх досягнення, які можуть стати основою програми енергозбереження. Практична реалізація такої програми сприятиме більш ефективній роботі водопровідно-каналізаційних підприємств, зниженню собівартості наданих послуг і знайде підтримку у водоспоживачів.

Регулювання діяльності підприємств ВКГ у напрямку раціонального водокористування. Основною умовою діяльності водопровідно-каналізаційних підприємств є високі вимоги до якості води та надійності водозабезпечення. Однією з важливих характеристик ефективності використання води на житлово-комунальні потреби є питоме водоспоживання на одного мешканця. В Україні середня норма водоспоживання на одного міського жителя становить приблизно 300 літрів/добу [3]. Питомі норми водоспоживання в Україні

перевищують аналогічні показники розвинених країн, де норми водоспоживання на одного жителя складають 100 – 200 літрів/добу.

Головною причиною високих показників питомого водоспоживання в Україні є втрати води через незадовільний технічний стан водопровідних мереж України. Втрати води в системах водопостачання сягають 30 – 40 %, а в деяких регіонах перевищують 50 % (табл. 3). Слід відмітити, що більшість втраченої води вже пройшла необхідну очистку і підготовлена до споживання.

Таблиця 3.

Технічний стан мереж централізованого водопостачання базових підприємств ВКГ України в 2017 р.

Місто	Втрати + витрати, %	Загальна протяжність мереж, км	Частка ветхих та аварійних мереж, %	Вартість заміни мереж, тис. грн.	Вартість заміни 1 км мережі, тис. грн.
Вінниця	38,33	592	22,64	799391	5965,6
Луцьк	34,66	315	53,33	794529	4729,3
Дніпро	59,72	2105	74,58	8541978	5440,8
Житомир	56,02	523	63,67	1172936	3522,3
Ужгород	42,06	286	47,55	308976	2271,9
Запоріжжя	47,97	2545	61,86	9161487	5819,2
Івано-Франківськ	48,61	585,7	16,9	418735	4229,6
Кропивницький	42,69	1741	49,68	3650507	4220,2
Львів	56,10	2294	60,65	10117028	7271,1
Миколаїв	43,70	1195	6,61	631699	7996,2
Одеса	37,53	1644	23,4	2059648	5352,4
Полтава	28,51	657	47	1470862	4760,7
Рівне	27,56	639	17,84	543844	4770,6
Суми	31,60	529	39,7	1206138	5743,5
Тернопіль	33,18	347	57,35	940423	4725,7
Харків	49,44	2679	55,21	9089985	6146,0
Херсон	29,94	913	54,5	2455104	4933,5
Хмельницький	35,85	605	45,8	1553567	5604,5
Черкаси	27,11	467	38,93	624688	3438,0
Чернівці	67,44	423	34,99	1110122	7500,8
Чернігів	19,51	548	33,39	690228	3771,7
Київ	29,40	4217	41,4	9119634	5223,2
Всього:	-	25851	-	66461510	-

Джерело: розраховано автором на основі даних НКРЕКП [2].

Втрати води є однією з основних причин складної економічної ситуації на підприємствах ВКГ. Це – прямі втрати товару, продаж якого приносить цим підприємствам гроші. Виділяють два види втрат: технологічні – це втрати води в процесі її добування, підготовки й транспортування до споживачів; споживчі – це втрати води, які визначаються як різниця між обсягом фактичної реалізованої води споживачам та її раціональною розрахунковою потребою.

Розглянемо більш детально проблему технологічних втрат води. В роботі [4] зазначалось, що ІТНВПВ розробляються кожним підприємством ВКГ, затверджуються органами місцевого самоврядування на строк до 5 років, погоджуються НКРЕКП і входять в розмір тарифу за водопостачання. Це означає, що водоканали не можуть закладати в планову собівартість рентну плату за

спеціальне використання води за перевищення нормативного рівня технологічних втрат. При цьому мають місце наступні співвідношення:

$$P_{св} = P_{св}(\alpha_0) + \Delta P_{св}, \quad P_{св}(\alpha_0) = \frac{\alpha_0}{\alpha} P_{св}, \quad \Delta P_{св} = \left(1 - \frac{\alpha_0}{\alpha}\right) P_{св}. \quad (1)$$

де $P_{св}$ – рентна плата за спеціальне використання води, грн.; $P_{св}(\alpha_0)$ – рентна плата за спеціальне використання води, що входить в собівартість послуг водопостачання, грн.; $\Delta P_{св}$ – додаткова рентна плата за перевищення нормативного рівня технологічних втрат води (рівень ІТНВПВ, що затверджений НКРЕКП), яка не входить в собівартість послуг водопостачання, грн.; α_0 – нормативний відсоток технологічних втрат води, %; α – фактичні технологічні втрати води від обсягу піднятої води, %.

З табл. 3 видно, що основною причиною високих показників технологічних втрат води на водоканалах є витрати води через незадовільний технічний стан водопровідних мереж України. Більшість водопроводів перебуває в аварійному стані та потребує негайної заміни. Однак через брак коштів заходи з ремонту та заміни аварійних водопровідних мереж практично не проводяться. Ситуація з кожним роком погіршується і втрати води зростають.

Незаперечним є факт, що для проведення ремонтних та відновлювальних робіт в системах водопостачання потрібні великі кошти (див. табл. 3), яких у водоканалів немає. Проте, якщо й надалі не зважати на цю ситуацію і залишити все як є, то через кілька років у деяких регіонах України втрати води в системах водопостачання досягнуть критичного рівня. Сьогодні практично всі водопровідно-каналізаційні підприємства потребують широкомасштабної реконструкції і модернізації існуючої матеріально-технічної бази. Саме тому до вирішення цієї проблеми потрібно поставитися з усією відповідальністю.

Вирішення даної проблеми ми вбачаємо в реалізації наступних заходів:

1. З метою стимулювання раціонального водокористування та зменшення втрат води на підприємствах ВКГ необхідно внести корективи до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №179 від 25.06.2014 р. [5] шляхом встановлення додаткової плати за перевищення нормативного рівня технологічних втрат води (рівня ІТНВПВ). Пропонуємо встановити розмір додаткової плати (штраф) за ставками рентної плати за спеціальне використання води в п'ятикратному розмірі. На наш погляд, запропонований варіант сплати штрафу за перевищення нормативного рівня технологічних втрат води, буде спонукати водоканали до проведення оперативних заходів зі зменшення втрат водних ресурсів.

2. Оскільки кошти, які надходять до Державного бюджету України від рентних платежів за спеціальне використання води, є незначними (1 – 4 % від собівартості послуг водопостачання) і не покривають витрат на здійснення заходів з раціонального використання, охорони та відтворення водних ресурсів, пропонуємо підвищити ставки рентної плати за спеціальне використання води з поверхневих та підземних вод шляхом підвищення (або відміни) для підприємств житлово-комунального господарства пільгового коефіцієнта $\nu=0,3$.

Можна розглядати також інші варіанти заходів, наприклад: в першому заході замість кратності штрафу $k=5$ вибирати кратність $k=4$ або $k=3$, або $k=2$; в другому заході замість відміни пільгового коефіцієнта $v=0,3$ (що рівнозначно наданню йому значення $v=1$) вибирати значення $v=0,4$ або $v=0,5$, ..., або $v=0,9$.

На наш погляд, реалізація запропонованих заходів буде стимулювати водоканали до зменшення втрат води, а додаткові кошти, що надійдуть до Державного бюджету, можна спрямовувати на заміну аварійних водопроводів. Крім того, зменшення втрат води автоматично призведе до зменшення обсягу водозабору, витрат електроенергії, паливо-мастильних матеріалів, реагентів, рентних платежів за спеціальне використання води та за користування надрами.

В процесі заміни ветхих мереж водопостачання слід очікувати:

- зменшення втрат і витрат води з рівня α_1 % до рівня α_2 % ($\alpha_2 < \alpha_0$);
- зниження собівартості послуг водопостачання з рівня $C(\alpha_1)$ до рівня $C(\alpha_2)$ за рахунок зменшення технологічних втрат води;
- накопичення коштів за рахунок підвищення ставок рентної плати за спеціальне використання води, а також застосування штрафних санкцій за перевищення нормативного рівня технологічних втрат води.

Після реалізації проекту відновлення частини водопровідних мереж (за умови, що $\alpha_2 < \alpha_0$) штрафні санкції для водоканалів, які мали понаднормативні технологічні втрати води, будуть відмінені, оскільки планується, що після заміни ветхих водопроводів втрати води на всіх водоканалах знизяться до рівня α_2 %, а собівартість послуг водопостачання зменшиться. Отже, за рахунок зниження собівартості послуг водопостачання при реалізації проекту можна компенсувати частину коштів, що будуть витрачені на заміну зношених водопровідних мереж. Надходження до Державного бюджету від рентної плати за спеціальне використання води, отримані за рахунок збільшення (або відміни) пільгового коефіцієнта до ставок рентної плати для комунальних підприємств, а також надходження від встановлених штрафних санкцій, направлені водоканалам для проведення реноваційних робіт, теж дозволять покрити певну частку витрачених коштів на реалізацію проекту відновлення мереж.

Оскільки амортизація основних фондів є однією із статей собівартості послуг водопостачання і передбачає витрати на ремонт основних фондів, у тому числі і заміну зношених водопровідних мереж, водоканали можуть направляти амортизаційні відрахування на реалізацію проекту відновлення мереж і за рахунок цього покрити частину витрат. Слід зазначити, що за даними НКРЕКП [2] середньозважена частка амортизаційних відрахувань в собівартості послуг водопостачання для водоканалів-ліцензіатів НКРЕКП у 2017 р. складала 4,22%.

Обстеження водопроводів спеціалістами фірми PADCO у 24 містах України із населенням 50...300 тис. жителів показали, що водоводи і водопровідні мережі там прокладені, в основному, із чавунних (50 %) та сталевих (42 %) труб [6, с. 10]. В зв'язку з цим пропонуємо водоканалам (при проведенні заміни ветхих водопроводів новими) продавати старі труби в якості металобрухту, а отримані

кошти від продажу зношених труб використовувати в якості додаткового джерела фінансування проекту.

Сьогодні ціна чорного металобрухту (чавун, сталь) становить 7 – 8 грн./кг. Згідно з [6, с. 296] 1 м водопровідної труби діаметром 300 мм із сталі має масу 54,9 кг, а із чавуну – 85,2 кг. В подальших розрахунках будемо виходити з припущення, що на аналізованих підприємствах зношені водопроводи складаються із 50 % сталевих і 50 % чавунних труб. Тоді середня маса 1 м водопровідної труби, що підлягає заміні, буде становити 70 кг, а її вартість як металобрухту складе близько 500 грн. Так, для КП „Рівнеоблводоканал” довжина аварійних водопровідних мереж становить 114 км, а вартість їх заміни – майже 544 млн. грн. (табл. 3). Отже, за рахунок продажу старих трубопроводів в якості металобрухту, підприємство „Рівнеоблводоканал” зможе отримати 57 млн. грн., що становить 10,5% від вартості проекту відновлення зношених водопровідних мереж або 63% від повної собівартості послуг водопостачання у 2017 р.

Як видно з табл. 3, вартість повної заміни зношених водопровідних мереж є дуже високою. Проте, за рахунок розроблених заходів (встановлення штрафу за перевищення допустимого рівня технологічних втрат води; підвищення (або відміна) пільгового коефіцієнта 0,3, який застосовується до ставок рентної плати за спеціальне використання води для підприємств ВКГ; направлення амортизаційних відрахувань на реалізацію проекту відновлення мереж; продаж зношених трубопроводів в якості металобрухту) можна буде покрити частину кредитних коштів, взятих на реалізацію проекту відновлення аварійних водопровідних мереж. Решту кредитних коштів можна покрити шляхом участі в довгострокових інвестиційних програмах, що затверджує НКРЕКП.

Розроблені заходи зі стимулювання раціонального водокористування у сфері водопостачання та реалізація проекту заміни зношених водопровідних мереж сприятимуть виконанню основних положень Державної програми раціонального використання й охорони водних ресурсів та забезпечать більш ефективне функціонування водопровідно-каналізаційних підприємств.

Висновки. Проведене дослідження показало, що для підвищення ефективності функціонування підприємств ВКГ державі потрібно здійснювати їх економічне регулювання, яке має бути спрямоване на впровадження енергоефективних технологій, заміну зношених водопровідних мереж, зменшення втрат води та стимулювання раціонального водокористування.

Список використаних джерел

1. Сяська О.В. Тарифна політика у водопровідно-каналізаційному господарстві України / О.В. Сяська // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції [зб. наук. пр.]. – Рівне : НУВГП, 2010. – Вип. XVI, № 1. – С. 410–421.

2. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nerc.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (Мінрегіон). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/>
4. Сяська О.В. Водопровідно-каналізаційне господарство України: проблеми та перспективи функціонування / О.В. Сяська // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту: Збірник наукових праць. Серія «Економічні науки». – Випуск 20. – Луцьк, 2018. – С. 279 – 287.
5. Про затвердження Порядку розроблення та затвердження технологічних нормативів використання питної води підприємствами, які надають послуги з централізованого водопостачання та/або водовідведення : Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №179 від 25.06.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1062-14/paran21#n21>
6. Ткачук О.А. Удосконалення систем подачі та розподілення води населених пунктів: [монографія] / О.А. Ткачук. – Рівне : НУВГП, 2008. – 301 с.

УДК 368.029

Татаріна Т. В., к.е.н., доцент,
Андрущенко В. І., аспірант
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПРОВЕДЕННЯ АНДЕРАЙТИНГУ У ФАКУЛЬТАТИВНОМУ ПЕРЕСТРАХУВАННІ

В статті розглянуто основні методологічні підходи щодо формування процесу андерайтингу факультативного перестрахування. Виділено етапи процесу андерайтингу за вхідним і вихідним перестрахуванням. Досліджено особливості кожного з етапів, враховуючи інтереси перестраховальника і перестраховика.

Ключові слова: факультативне перестрахування, андерайтинг, процес андерайтингу, ризик, перестраховальник, перестраховик.

In the article analyzes the main methodological approaches to the process of underwriting facultative reinsurance. The stages of the underwriting process regarding incoming and outgoing reinsurance are singled out. The study of the features of each of the stages, taking into account the interests of the reinsurer and reinsurer.

Key words: facultative reinsurance, underwriting, underwriting process, risk, insurer, reinsurer.